

Podarí se zvýšit prestiž práce v sociálních službách?

Prestiž pracovníků v sociálních službách, to je, oč tu běží. Dlouholeté stigma dle předsedy Institutu sociální práce Jakuba Čtvrtníka odrazuje zájemce o toto povolání. Pokud byste se zeptali někoho na ulici, kdo nepracuje v sociálních službách, co si pod tímto pojmem vlastně představit, asi byste se i divili, na jak úzkou definici dokáže veřejnost shrnout fyzicky i psychicky náročnou práci – uklízečka, pomocnice v domácnosti, donášková služba. I když možná ne. Je však prestiž meta, které chceme v sociálních službách dosáhnout? Ptá se např. nově zvolená vedoucí Katedry sociální práce Melanie Zajacová, nebo je důležitější ptát se po kvalitně odvedené práci, jistotě pro klienta, že každý sociální pracovník i všichni zaměstnanci v sociálních službách k němu budou přistupovat s respektem. Napomoci změnit veřejné mínění se snaží např. kulatý stůl s názvem Zvyšování prestiže povolání pracovníků v sociálních službách, který se koná 27. května 2024 v budově Poslanecké sněmovny. U této příležitosti jsme se zeptali panelistů, kteří na kulatém stole vystoupí, a na následujících řádcích vám přinášíme jejich odpovědi.

■ **Text: Ing. Petra Cibulková,**
šéfredaktorka

Mgr. Ing. Pavla Pivoňka Vaňková
místopředsedkyně Výboru pro sociální politiku,
jihočeská poslankyně za STAN

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

V České republice je nízká prestiž sociálních pracovníků způsobena hned několika faktory. Jedním z nich je nejasný nebo naopak zkreslený obraz této jinak velmi potřebné profese, což následně vede k tomu, že veřejnost zcela nevnímá, jak těžkou a složitou práci sociální pracovník provádí. Přitom za jeho činností se skrývají desítky lidských osudů, které se bez této pomoci již

neobejdou. Dále je tato profese často spojována především s nízkými platy a vysokou pracovní náročností, což poté snižuje její atraktivitu. Mediální zobrazení sociální práce je pak často směrem k veřejnosti velmi negativní, což může vést k nesprávnému vnímání toho, co sociální pracovníci skutečně dělají a jaký mají vliv na společnost.

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Jednoznačně to je zlepšit tento obraz, který si veřejnost o sociálních pracovnících vytváří. Pokud budeme zveřejňovat příběhy nejen sociálních pracovníků, ale především jejich spokojených klientů, kterým tito lidé pomáhají, dojde pak k veřejnému uznání jejich práce a důležitosti v sociálním systému. Veřejné kampaně a mediální prezentace úspěšných příběhů a pozitivních výsledků mohou pomoci změnit vnímání této profese. Dalším logickým krokem by mělo být jednoznačně zlepšení pracovních podmínek, včetně zvýšení platů a zlepšení pracovního prostředí. Také je důležité podporovat vzdělávací a profesní rozvoj pracovníků, což by mělo být doprovázeno reformami vzdělávacího systému, který by měl více reflektovat potřeby praxe.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Těch příčin je vždy hned několik. Samozřejmě, že systém vzdělávání hraje určitou roli v nedostatku sociálních pracovníků,

hlavním problémem je ale prestiž tohoto povolání a mediální obraz, jak jsem již zmínila. Velmi pravidelně se v terénu při svých poslaneckých výjezdech po regionu setkávám nejen se sociálními pracovníky, ale i s jejich nadřizenými a vnímám, že pokud již mladí lidé naleznou smysl v sociálním postoji, většinou odcházejí ze systému kvůli nízkému finančnímu ohodnocení. Muži v této profesi prakticky neexistují, protože pak nedokáží zabezpečit rodinu. To je fakt. Je potřeba zlepšit propagaci sociální práce jako uznávané a respektované kariéry a ukázat mladým lidem, že tato práce má smysl.

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Nejlepší je, pokud bude změna iniciovaná zespodu, to znamená od samotných sociálních pracovníků, kteří jednak pravidelným zveřejňováním lidských příběhů vedoucích ke zlepšení prestiže tohoto povolání, jednak legitimním nátlakem na vládní instituce a politiky zajistí zlepšení podmínek pro výkon sociální práce. Ale i zaměstnavatelé v sociálních službách by měli podporovat a investovat do rozvoje svých zaměstnanců a pracovat na zlepšení pracovního prostředí. Jednoduše, společnost je vyspělá tehdy, pokud se dokáže důstojně postarat o ty nejzranitelnější, kteří to bez pomoci nedokáží.

Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MSc., MBA
prezident Asociace poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

Zvýšení prestiže jakékoliv profese není vůbec jednoduchá věc. Může to trvat řadu let a pak to může nějaká mediální kauza či nálada ve společnosti relativně rychle změnit. Prestiž práce v sociálních službách není obecně ve světě příliš vysoká (např. v porovnání se zdravotnictvím nebo školstvím), ale daří se jí zlepšovat.

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Na prestiž každé profese má vliv několik zásadních aspektů. Úroveň odměňování, fyzická a psychická zátěž, prospěšnost dané práce pro společnost i jednotlivce,

mediální obraz dané profese apod. Je tedy potřeba zaměřit se na tyto aspekty a postupně a dlouhodobě je zlepšovat.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Ne, u nás je práh vstupu do „pečovatelských profesí“ velmi nízký. Jinak je to u sociálních pracovníků, ale tam není jejich nedostatek tak kruciólní. Největší problém vidíme u zdravotních sester. V minulosti jsme ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR dělali kampaně právě pro oslovení studentů základních škol, aby zvážili tuto profesní dráhu.

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Všichni jmenovaní. Největší pravomocí má pochopitelně vláda a jednotlivá ministerstva, ale i zaměstnavatelé či odborové svazy zde hrají důležitou úlohu a mají stejný cíl – zvyšovat prestižnost a společenskou uznání pro lidi pracující v sociálních službách.

PhDr. Jakub Čtvrtník, MBA

předseda Institutu sociální práce

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

Práce v sociálních službách je veřejností stále vnímána jako méně prestižní než práce v jiných odvětvích. To není nové zjištění, ale trvalé stigma odrazující zájemce

o toto povolání. Důležitý je i mediální obraz spojený s opakujícími se tématy jako nedostatek peněz na sociální služby, nízké ohodnocení práce, návazně pak i obrázek psychicky i fyzicky náročné práce. To jsou jenom základní aspekty, proč se nedaří zvýšit prestiž pracovníků v sociálních službách. Nicméně bych nebyl tak negativní, neboť snahou mnoha organizací a kampaní je mínění veřejnosti měnit, což se dílčím způsobem děje.

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Dostatečné povědomí veřejnosti o důležitosti a náročnosti práce pracovníků v sociálních službách. Neznalost je totiž často vede k podceňování této profese. Veřejnost by měla vědět, že práce v sociálních službách je velmi emočně náročná a stresující kvůli častému kontaktu s lidským trápením a obtížnými situacemi. Na druhou stranu právě tato témata jsou pro řadu lidí důležitá a práce v sociálních službách jim dává smysl, neboť lidé hledají také smysl své práce a času, který jí věnují.

Další možností je dostatek investic do vzdělání a odborného rozvoje, což může vést k dostatečné kvalifikaci pracovníků v sociálních službách, a zvýšit tak důvěru veřejnosti v jejich schopnosti poskytovat kvalitní péči a podporu.

V neposlední řadě i posílení spolupráce mezi sociálními pracovníky a dalšími profesionály, jako jsou lékaři, zdravotní sestry, fyzioterapeuti, pedagogové a právníci, pomůže zvýšit prestiž sociální práce, zlepšit koordinaci služeb poskytovaných klientům a pozvednout prestiž pracovníků v sociálních službách v očích dalších profesionálů.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému

vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Tato otázka mě osobně velice trápí. Absolventi škol mají řadu odborných praxí v práci s klienty, ale bohužel jen velmi málo z nich rozumí systému veřejné sociální správy a má zájem systém rozvíjet a zlepšovat. Když s absolventy chcete řešit základní termíny ze systému, např. tvorbu a řízení sítě služeb nebo financování, jsou to témata, která skoro neznají. Stává se tak, že na klíčové pozice do veřejné správy nastupují lidé z jiných profesí, kteří nemají dostatečné znalosti v oboru a ty si musejí doplňovat až v průběhu své profese. Stále závažnější nedostatek zájemců o pozice pracovníků v sociálních službách, kteří přímo pečují o uživatele služeb, je odborné veřejnosti znám již mnoho let, přesto není systémově řešen a záleží jen na schopnostech či odvaze vedoucích jednotlivých služeb zaměstnat např. schopné a ochotné pracovníky ze zahraničí.

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Zcela logicky z povahy otázky všichni aktéři jsou důležití.

Samotní pracovníci v sociálních službách mohou přispět ke zvýšení prestiže své profese tím, že budou pracovat na vlastním profesním rozvoji, poskytovat péči na vysoké úrovni a podporu svým klientům, a veřejnosti ukazovat důležitost a hodnotu své práce.

Ministerstva a vládní orgány mají zodpovědnost za tvorbu politik a opatření, která mohou přispět ke zvýšení prestiže pracovníků v sociálních službách. To by mělo zahrnovat zlepšení platových podmínek, poskytování podpory pro profesionály v oboru, financování vzdělávacích programů a kampaní na zvýšení povědomí o důležitosti sociální práce. Zejména by ale jejich politika měla být srozumitelná a zaměřená na ty nejpotřebnější. Ostatně vyjasnění takových základních termínů, jako např. nepříznivá sociální situace, rozsah zjišťování potřeb a oprávněnost vstupu do sociálních služeb, je často pro tyto orgány těžký oříšek.

Zaměstnavatelé toho mohou dosáhnout tím, že budou poskytovat podporu, školení a další benefity svým zaměstnancům a vytvářet pozitivní pracovní prostředí. Dále mohou průběžně informovat o obsahu své služby způsobem, který bude pochopitelný laické veřejnosti (tzn. nejen odkazem na znění zákona).

Vzdělávací instituce mají roli ve zvyšování prestiže pracovníků v sociálních službách tím, že budou poskytovat kvalitní vzdělání a odbornou přípravu, která

odpovídá potřebám trhu práce a přispívá k vytváření kompetentních profesionálů v oboru.

Profesní organizace, jako jsou asociace, pomohou zvýšit prestiž této profese prostřednictvím propagace profesionálních standardů, poskytování podpory a školení a lobbování za zlepšení pracovních podmínek.

Média mohou podporovat pozitivní obraz služeb příběhy o práci v této oblasti a také tím, že budou uznávat důležitost sociální práce pro společnost jako celek a podporovat ji.

PhDr. Melanie Zajacová, Ph.D.

vedoucí Katedry sociální práce,

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

Kladu si otázku, z jakých důvodů se ptáme zrovna na prestiž. Je to cílový stav, nějaká meta? Řekla bych, že je důležitější ptát se po kvalitně odvedené práci, jistotě pro klienta, že každý sociální pracovník i všichni zaměstnanci v sociálních službách k němu budou přistupovat s respektem, jako k člověku, který má plné právo a svobodu rozhodovat o svém vlastním životě. Pokud celospolečensky přijmeme hodnoty, jako jsou důstojnost či kvalita života jako základní perspektivu, pak bude sociální práce vnímána jako prestižní obor i širší veřejností a sociální služby budou žádanou součástí spektra odborných služeb pro občany.

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Transformativní změna ve společnosti, což je shodou okolností i téma letošního

světového dne sociální práce, vyhlášené Mezinárodní federací sociálních pracovníků. A protože společnost tvoří lidé, pak jeden z faktorů, který ovlivňuje vnímání hodnoty různých profesí, je také způsob, jakým zaměstnanci sami o svém povolání mluví, jak se označují a jak svou práci sami popisují. Významnou roli mají i zaměstnavatelé a instituce, a v neposlední řadě je systém a jeho vnímání formován i způsobem jeho financování.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Myslím, že problém leží jinde. Jádrem je současná právní úprava. Jednak sociální služby nesou do určité míry stigma terminologie, a kvůli tomu jsou společensky vnímány jako určené pro ty slabé, vyloučené či prostě jiné, tedy přeloženo „ne pro nás“. Což je v naprostém opaku, kdy sociální služby či podporu sociálního pracovníka může v průběhu života potřebovat každý z nás. A druhý problém vidím v nastavení kvalifikačních požadavků a v absenci variability pozic v sociálních službách. V případě sociálních pracovníků i pracovníků v sociálních službách zákonná úprava umožňuje značně různorodé varianty kvalifikace, což může budit mylný dojem, že tyto profese může „dělat kdokoli“. Stírá se tím pak i prostor pro přirozenou konkurenci mezi vzdělavateli směřovat ke kvalitě a výborně připraveným absolventům. V neposlední řadě, jak už jsem zmiňovala, způsob financování sociální práce a sociálních služeb nastavuje limity – nejen počtu zaměstnanců a jednotlivých pozic, ale i jejich odměňování, což pak ve svém důsledku brání zaměstnavatelům být atraktivnější než jiné služby a pomáhající profese.

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Nositel změny je každý z nás. Být dobrým příkladem a srozumitelně prezentovat svou profesi je začátek. To za nás opravdu nikdo neudělá. A my můžeme.

Simona Bagarová, DiS.

zakladatelka a ředitelka Jsme MILA

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

Protože nás téma péče nezajímá do doby, než nám samotným vstoupí do života. Péče není vnímána jako hodnotná věc, ale spíše jako řada technických úkonů, které může

dělat každý. Ale ve skutečnosti je péče vůbec největší službou, které je člověk vůči člověku schopen. Ano, patří do ní i podávání léků nebo pomoc s hygienou. Ale rozhodující je, jak který úkon děláme a jak se u něj člověk, o kterého pečujeme, cítí. Zda jako někdo, kdo žije, nebo jako někdo, kdo jen přežívá. Pečovatelé, respektive pracovníci v sociálních službách získají prestiž tehdy, až si dostatečné množství lidí uvědomí, co je podstata péče a jak obrovskou službu tito lidé dělají.

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Kontinuální osvěta sociálních témat, vzdělávání odborné i laické veřejnosti, větší provázanost zdravotních a sociálních služeb a také vyjádření uznání lidem v sociálních službách ze strany politiků i jindy než na Mezinárodní den sociální práce nebo Mezinárodní den sester. Výrazné rezervy vnímám i u médií, která o tématech komunikují často až ve chvíli, kdy nastává v důsledku dlouhodobého přehlížení důležitých problémů krizová situace. A v neposlední řadě je třeba uznání hodnoty péče ze strany každého z nás. Čím větší pozornost budou věnovat péči jednotlivci, tím větší společenský tlak na změnu postupně vznikne a politici budou nuceni se tématu začít věnovat s daleko větší odpovědností. První krok je jednoduchý a nestojí nic. Všimnout si lidí, kteří pečují o nás a naše blízké, a vyjádřit jim třeba jen obyčejným poděkováním naše uznání.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Z naší zkušenosti vyplývá, že zájem studentů postupně upadá až střetem s reali-

tou, kde objeví nejen náročnost práce, ale také její neadekvátní ohodnocení. Vzdělávání samo o sobě, bez zlepšení finančních podmínek pro pracovníky v sociálních službách, problém nevyřeší. Je potřeba uvědomit si, jak hodnotnou práci péče je a dát jí příslušné ohodnocení. Bohužel ze strany státu nevnímám dostatečně výrazné kroky, které by nejen ke zlepšení situace pracovníků v sociálních službách, ale i k jejich náboru, směřovaly.

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Myslím, že první krok je nejen opakovat, že už nyní chybí tisíce lidí v sociálních službách, ale stejně nahlas opakovat otázku, jak tento nedostatek vyřešíme. Bylo by skvělé, kdyby tento krok iniciovalo MPSV.

Mgr. Monika Strapková

ředitelka ARCHA Borovany

Proč si myslíte, že se v České republice nedaří zvýšit prestiž pracovníků sociálních služeb?

Široká veřejnost pečovatelky nejčastěji potkává, když klientům nakupují, vyřizují pochůzky v lékárně nebo rozváží obědy. Vnímá je jako posluhovačky. To jsou ale okrajové činnosti. To mnohem podstatnější, odborná/kvalifikovaná péče, která zahrnuje péči o osobu, pomoc při hygieně, výměnu inkontinentních pomůcek, přesouvání z lůžka na vozík apod., se odehrává skrytě, za dveřmi domova každého z klientů. Loni vznikla naše výstava MÍSTA DOMA. Fotografka jezdila s pečovatelkami a snažila se zachytit silné okamžiky péče. Výstava je

putovní, navštívila již několik měst. Snad na každé vernisáži se u fotografií ne jeden návštěvník zastavil a pronesl: „Aha, tohle vy taky děláte? To jsem nevěděl.“

Co by podle vás zvýšení prestiže pomohlo?

Nastavení hranic. Zejména ze strany samotných pečovatelských služeb. Nastavit pro sebe, deklarovat veřejnosti a vysvětlovat klientům a jejich rodinám, že nejsou služebníci pro všechno, co je doma zrovna potřeba. Nenahrazují rodinné příslušníky. Jsou odborníky ve své profesi. Zní to jednoduše, ale není to vždy tak snadné.

Klientka si domluvila pravidelnou pomoc s osobní hygienou. Žije sama, těžko se pohybuje, chodí s oporou. K nasmlouvání služby ji přesvědčila dcera, která chce, aby se matka pravidelně myla a vyměňovala si prádlo. Pečovatelka přichází ve smluvený čas, klientka ji žádá místo pomoci ve sprše vytřít kuchyni, prý rozlila čaj. Se sprchou jí snad pomůže o víkendu vnučka. Po víkendu pečovatelka opět přichází na smlouvanou pomoc s hygienou. Klientka prosí, aby ji odložily. Necítí se prý dobře, je jí zima, požádá o setření kuchyňské linky a umytí nádobí.

Pečovatelka je školená k individuálnímu přístupu, ctí přání klienta, trpělivě vysvětluje důsledky toho, když se hygiena zanedbává, nabízí opatření, aby klientka byla při úkonu co nejméně odhalená. Sprchovat se i tak daří nepravidelně. Nicméně paní nejeví známky zanedbání, byt nezapáchá, špinavé prádlo v koupelně bývá – paní si jej občas evidentně mění i sama.

Dcera se ale obrací na vedoucí služby se stížností. Takhle si spolupráci nepředstavovala, pečovatelky podle ní musí matku donutit, aby na její výmluvy nedbaly: „Co jste to za službu, když ani nedokážete člověka osprchovat a převléknout?“

A tady se otevírá další téma – prestiž stáří jako takového a úcta ke starému člověku, vztahy v rodinách atd.

V sociálních službách bojují s nedostatkem pracovníků napříč pozicemi. Myslíte si, že problém je už v systému vzdělávání a celkově ve školství, které nedokáže oslovit budoucí profesionály?

Syn se letos hlásil na střední školu. Byli jsme na několika burzách škol. Ani na jedné jsem si nevšimla stánku školy, která by prezentovala obor ošetrovatelství. Přitom jde o obor perspektivní, kde budou pracovníci stále potřeba. Pro zajímavost, když si v Atlasu školství (kde jsou registrovány všechny střední školy a obory v ČR) zadáte do vyhledávače obor ošetrovatelství, objeví se vám čtyři školy (kuchaře a číšníka

můžete pro příklad studovat hned na 150 školách).

V Arše se snažíme přispět k osvětě. Připravili jsme program pro končící ročníky základní školy. Snažíme se otevřít téma stáří. Co nám dává, co bere a s čím vším se může osoba se sníženou soběstačností potýkat. S dětmi probíhá otevřená diskuze o jejich zkušenostech a nezřídka popisovaly: „Prababička už si neuvařila, měla hůlku, špatně slyšela, a tak šla do domova pro seniory.“

Zároveň jsme s žáky mluvili o možnosti obor ošetrovatelství studovat a pro některé se to další možnosti při výběru školy stalo (možností, která je předtím nenapadla).

Kdo všechno by mohl a měl iniciovat tu změnu? Samotní pracovníci, ministerstva, zaměstnavatelé...

Vidím to optimisticky, změna se už odehrává. Postupně vznikají iniciativy, které pomáhají poskytovatelům nastavit procesy, skrze které dochází k větší profesionalizaci. Bohužel ne každý pracovník s ukončeným základním vzděláním a 150hodinovým kurzem pracovníka v sociálních službách zvládne ustát vnější tlak ke změně. Na druhou stranu, pokud chceme po pracovnících větší profesionalitu, měli bychom je také více finančně ohodnotit. A tím se dostáváme do začarovaného kruhu.

Jednou z cest je snažit se téma často prezentovat v médiích (a nejenom těch odborných). Představovat široké veřejnosti sociální služby a jejich činnost. Sociální služby jako oblast, ve které se mohou profesně realizovat.

Jednou z takových iniciativ je putovní fotografická výstava MÍSTA DOMA. V nejbližší době bude ke zhlédnutí v Atriu budovy Poslanecké sněmovny. Předchází jí kulatý stůl na téma Zvyšování prestiže pracovníků v sociálních službách.

Tímto vás všechny srdečně zveme, přijďte se s námi potkat a diskutovat, jak to vidíte ve vaší praxi. V pondělí 27. května od 10 hodin.

Svůj pohled na toto téma a možná řešení nastíní: Pavla Pivoňka Vaňková, poslankyně Poslanecké sněmovny PČR, Jiří Horecký, prezident APSS ČR, Zdislava Odstrčilová, vrchní ředitelka sekce rodinné politiky a sociálních služeb MPSV, Monika Strapková, zakladatelka a ředitelka terénní pečovatelské služby ARCHA Borovany, Simona Bagarová, zakladatelka a ředitelka organizace Jsme MILA, Jakub Čtvrtník, zakladatel a předseda Institutu sociální práce, a Melanie Zajacová, vedoucí Katedry sociální práce Univerzity Karlovy.

Pro bližší informace prosím pište na e-mail: strapkova@archaborovany.cz.

